

ZÖLDSÉGFÉLÉK NÖVÉNYVÉDŐSZER-MARADÉK TARTALMA az NTSZ 2004-2006. évek vizsgálati adatainak elemzése alapján

Benyhe János – Hataláné Zsellér Ibolya

A Növény- és Talajvédelmi Szolgálatok analitikai laboratóriumi hálózata éves monitoring programja keretében rendszeresen vizsgálja a Magyarországon termelt, és importált növények, és növényi termékek növényvédőszer-maradék tartalmát. A vizsgálati mintaszám a hazai termékek esetében kb. 2000, míg az import mintaszám 1500 körül alakul évenként.

Az 1.táblázatban öt évre visszamenően foglaltuk össze a vizsgálati eredményeket, és megkíséreltünk néhány következtetést levonni a megfigyelt tendenciákból.

A teljes áttekintés érdekében az alábbi ábra adatai nem csak a zöldségek, hanem az összes vizsgált minta (zöldség, gyümölcs, gabonafélék, stb.) adatait tükrözik. A zöldségfélék részletes tárgyalására a későbbiekben kerül sor.

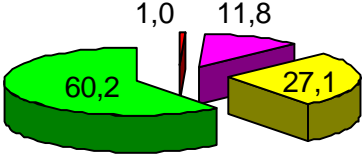
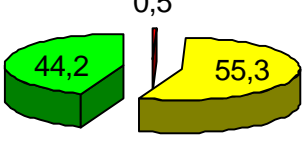
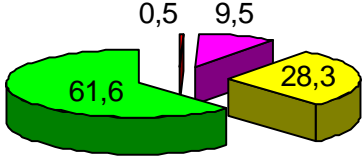
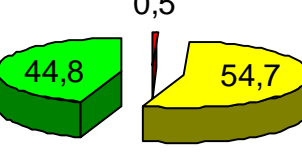
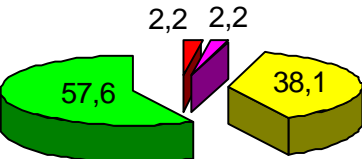
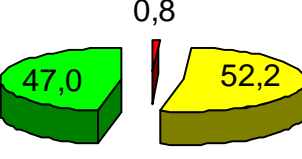
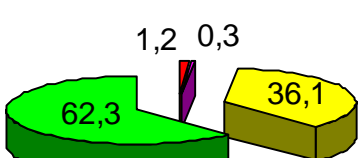
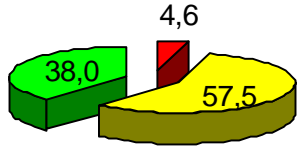
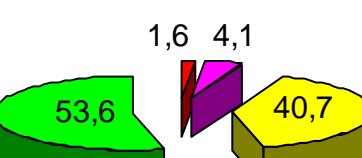
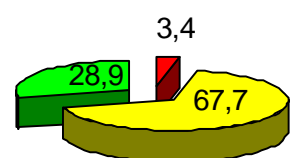
A hazai áruk esetében 0,5 – 2,2 % között mozgott a határérték-túllépések aránya a vizsgált 5 év során, ami megfelel a nemzetközi tapasztalatoknak. Ez az arány az évenkénti 2000 darab körüli mintát figyelembe véve mintegy 10-40 esetet jelent évente országos viszonylatban. Szembetűnő ugyanakkor, hogy a 2002. és 2003. években igen magas volt a hazai áruk esetében a nem engedélyezett szerek használata miatti kifogásolás, ami összefügg az EU-csatlakozással kapcsolatos jogharmonizációval. Ebben az időszakban csak lassan tudatosodott a termelőkben, hogy alkalmazkodniuk kell a megváltozott szabályokhoz, és a tájékoztatás is sok esetben hiányos volt. Az utóbbi három évben a vizsgálatok tanúsága szerint néhány százalékos szinten stabilizálódott a nem engedélyezett hatóanyagok használata, nem tapasztalhatók a 2002. és 2003. évekre jellemző kiugró értékek.

A kimutatható mennyiségű szermaradványt tartalmazó, de nem kifogásolt minták aránya stabilan 30-40 % körül alakul, míg a szermaradéktól mentes tételek hányada hozzávetőleg 50-60 %-ot tesz ki, vagyis a hazai minták több mint felében nincs kimutatható mennyiségű szermaradék.

Az import áruk esetében a kifogásolt tételek arányának növekedése azzal függ össze, hogy a korábban nagyobb mértékben vizsgált délgyümölcsök mellett az utóbbi években fokozott hangsúlyt kapott a magasabb kockázati tényezőt hordozó zöldségfélék és gyümölcsök vizsgálata.

Feltűnő a szermaradékot tartalmazó, nem kifogásolt minták magas aránya is, aminek több mint felét, 2006-ban pedig a 2/3-át is meghaladta a teljes vizsgált mintaszámnak, míg a szermaradéktól mentes tételek aránya csupán 28,9 és 47 % között alakult.

Kifogásolt, szermaradékot tartalmazó, és szermaradéktól mentes tételek arányának összehasonlítása a hazai és import termékek esetében

Év	Hazai	Import
2002		
2003		
2004		
2005		
2006		

Jelmagyarázat:

- Határérték feletti szermaradék
- Az adott kultúrában nem engedélyezett hatóanyag
- Határértéket meg nem haladó, de kimutatható szermaradék
- Szermaradék nem mutatható ki

Az import áruk magasabb növényvédőszer-expozíciója két fő körülménynek tulajdonítható:

1. A termelő országok melegebb éghajlata miatt nagyobb a kártevőnyomás, ezért intenzívebb a növényvédelem.
2. A déligyümölcsök többségét betakarítás után gombaölő/tartósító készítményekkel kezelik, hogy megelőzzék a szállítás és tárolás során bekövetkező romlást.

A hazai gyakorlatban a paprika, paradicsom, saláta, és uborka kultúrákban jellemző a hajtattott termesztés, melynek velejárója a kártevők és kórokozók elleni erőteljes védekezés.

A 4. táblázatban azt foglaltuk össze, hogy a hazánkban intenzív körülmények között termesztett fontosabb zöldségfélék esetében hogyan alakult a növényvédőszer-maradékot tartalmazó, és nem tartalmazó minták aránya a hazai, és külföldről származó tételek vonatkozásában. Látható, hogy a szóban forgó kultúráknál az elmúlt három év átlagában a hazai és külföldi termékek esetében egyaránt 40-60 % körül mozog a kimutatható szermaradékot tartalmazó minták aránya. A paprikánál a hazai, míg paradicsom és saláta esetében inkább a külföldön termelt áruknál magasabb valamivel a kimutatható szermaradékot tartalmazó minták száma, ám összességében nincs lényeges különbség a külföldi és hazai termékek között ebben a szegmensben.

Hazai és import zöldségfélék szermaradéktartalmának összehasonlítása

Kultúra	Hazai			Import		
	Teljes mintaszám	Szermaradékot tartalmazó minták száma	%	Teljes mintaszám	Szermaradékot tartalmazó minták száma	%
2004						
Paprika	189	170	89,9	52	47	90,4
Paradicsom	165	73	44,2	55	21	38,2
Saláta	275	118	42,9	15	10	66,7
Uborka	158	70	44,3	25	7	28,0
2005						
Paprika	129	47	36,4	322	120	37,3
Paradicsom	141	65	46,1	126	79	62,7
Saláta	163	39	23,9	18	8	44,4
Uborka	122	41	33,6	51	24	47,1
2006						
Paprika	152	66	43,4	154	104	67,5
Paradicsom	120	65	54,2	150	97	64,7
Saláta	160	90	56,3	24	15	62,5
Uborka	100	34	34,0	55	26	47,3
2004-2006 összesítve						
Paprika	470	283	60,2	528	271	51,3
Paradicsom	426	203	47,7	331	197	59,5
Saláta	598	247	41,3	57	33	57,9
Uborka	380	145	38,2	131	57	43,5

Az alábbiakban az egyes zöldségkultúrákban végzett szermaradékvizsgálatok tapasztalatait részletezzük, kiemelve a határérték-túllépési eseteket, és kifogásolt hatóanyagokat.

A paprika számos kártevője elleni összetett védekezési feladat jól tükröződik kifogásolt esetek magas arányából. A kiugró metamidofosz esetszám a 2005-ös „marokkói paprikabotrányhoz” kapcsolódik, melynek felderítése során nagyszámú, célzott vizsgálatot végzett hatóságunk. Szintén marokkói eredetűek voltak a magas endoszulfántartalmú minták, mint ahogyan külföldről származott a metomil miatt kifogásolt tételek túlnyomó része is.

A hazai eredetű túllépési esetek többségére jellemző, hogy egyes termelők megszokásból használják a szereket, és nem veszik figyelembe az uniós csatlakozással összefüggésben megváltozott hazai szabályozásokat (dimetoát, folpet).

Szermaradékot tartalmazó minták megoszlása

PAPRIKA	2004	2005	2006	2004-2006 összesen	
				Eset	%
Határérték-túllépés	6	42	7	55	5,5
Határérték alatti mért szermaradék	211	125	163	499	50,0
Szermaradék nem mutatható ki	24	284	136	444	44,5
Összes minta	241	451	306	998	100,0

Határérték-túllépési esetek PAPRIKA

Hatóanyag	Túllépési esetek száma	Mért maximális szermaradék (mg/kg)	Határérték (mg/kg)
metamidofosz	36	5,6	0,01
metomil	7	0,26	0,05
dimetoát	4	0,26	0,02
folpet	3	0,75	0,1
endoszulfán	2	1,9	1
klórpírifosz	1	0,64	0,5
metiokarb	1	0,7	0,2
diklórfosz	1	0,26	0,1

A paradicsom esetében figyelemre méltó, hogy a paprikához képest lényegesen kevesebb szermaradék probléma merült fel, annak ellenére, hogy a határérték alatt mért szermaradékok aránya hasonló a paprikáéhoz (v.ö. a 5. és 7. táblázatokat). A hazai mintában talált, kirívóan magas klórtalonil értéktől eltekintve nincs igazán kiemelésre érdemes eset. Szermaradvány szempontjából a paradicsom tűnik az egyik legbiztonságosabb kultúrának. Szembetűnő, hogy a kifogásolt anyagok kivétel nélkül gombaölő szerek, ami a rovarkártevők elleni biológiai védekezés elterjedtségére enged következtetni.

Szermaradékot tartalmazó minták megoszlása

PARADICSOM	2004	2005	2006	2004-2006 összesen	
				Eset	%
Határérték-túllépés	1	2	1	4	0,5
Határérték alatti mért szermaradék	93	142	161	396	52,3
Szermaradék nem mutatható ki	126	123	108	357	47,2
Összes minta	220	267	270	757	100,0

Határérték-túllépési esetek PARADICSOM

Hatóanyag	Túllépési esetek száma	Mért maximális szermaradék (mg/kg)	Határérték (mg/kg)
pirimetanil	1	0,28	0,05
ditiokarbamátok	1	5,7	3
klórtalonil	1	6,58	0,01
vinklozolin	1	0,08	0,05

Elsősorban a gombaölő szerek intenzív használata miatt igényel kiemelt figyelmet a saláta, amely szermaradék szempontból kétségkívül az egyik legnagyobb kockázatot hordozó növény a hajtattott zöldségfélék közül. A kifogásolt minták nagy része hazai termelésből származik.

A mérési adatokból ugyanakkor kitűnik, hogy az előző évtized salátáival összefüggő szermaradék „rekordjai” leszállóban vannak. Figyelemre méltó továbbá, hogy a régebben előszeretettel alkalmazott ditiokarbamátok használata gyakorlatilag visszaszorult, amint azt a vizsgált 3 év egyetlen kifogásolt esete igazolja. A határértéket meghaladó hatóanyagok sokfélesége, és a hatóanyagokénti viszonylag alacsony esetszám miatt nehéz egy-egy kritikus készítményt kiemelni a sok közül. Az eredmények inkább arra hívják fel a figyelmet, hogy a saláta nagy felülete, és a hűvös, fényszegény tenyészidőszakra jellemző lassú lebomlás miatt különösen fontos a szerek helyes megválasztása, a dózisos és várakozási idők szigorú betartása, kérdéses esetekben pedig az ellenőrző laboratóriumi vizsgálatok elvégzése.

Szermaradékot tartalmazó minták megoszlása

SALÁTA	2004	2005	2006	2004-2006 összesen	
				Eset	%
Határérték-túllépés	10	7	2	19	2,9
Határérték alatti mért szermaradék	128	40	103	271	41,4
Szermaradék nem mutatható ki	152	134	79	365	55,7
Összes minta	290	181	184	655	100,0

Határérték-túllépési esetek SALÁTA

Hatóanyag	Túllépési esetek száma	Mért maximális szermaradék (mg/kg)	Határérték (mg/kg)
permetrin	4	1,8	0,05
dimetoát	3	1,1	0,5
folpet	3	15,4	2
azoxistrobin	2	6,1	3
klórtalonil	2	0,48	0,01
ditiokarbamát	1	12,6	5
foszfamidon	1	0,72	0,15
iprodion	1	17,5	10
karbendazim	1	7,39	5
propikonazol	1	0,11	0,05

Az uborka esetében a szakemberek körében elterjedt az a vélekedés, hogy a termés intenzív növekedése miatt kevésbé van kitéve a határérték-túllépés kockázatának, mint a többi zöldségféle. A statisztika azonban nem igazolja egyértelműen ezt a nézetet, hiszen a kifogásolt tételek aránya megközelíti a legkritikusabbnak tartott saláta számait.

Mindamellet a vizsgált kultúrák között az uborkánál a legmagasabb a szermaradékot nem tartalmazó minták hányada (60 % felett), ami valóban összefügghet a nagy növekedési eréllyel.

A túllépési esetek élén a dimetoát esetében ismét az alacsony határértékre, és a rossz hazai beidegződésekre kell utalnunk („a Bi-58 mindenre jó”). Miklobutanil túllépés hazai és spanyol termésben is előfordult, míg az oxamil jelenléte török szállítmányokra volt jellemző.

Szermaradékot tartalmazó minták megoszlása

UBORKA	2004	2005	2006	2004-2006 összesen	
				Eset	%
Határérték-túllépés	3	5	5	13	2,5
Határérték alatti mért szermaradék	74	60	55	189	37,0
Szermaradék nem mutatható ki	106	108	95	309	60,5
Összes minta	183	173	155	511	100,0

Határérték-túllépési esetek UBORKA

Hatóanyag	Túllépési esetek száma	Mért maximális szermaradék (mg/kg)	Határérték (mg/kg)
dimetoát	3	0,73	0,02
miklobutanil	3	0,76	0,10
oxamil	3	0,82	0,10
ditiokarbamátok	2	0,73	0,50
endoszulfán	1	0,39	0,05
metomil	1	0,75	0,05